

Дубравка Ђурић

СЕЋАЊЕ НА ЉИЉАНУ ЂУРЋИЋ (1946–2021)

Љиљана Ђурђић је умрла крајем 2021. године од последица ковида-19. Неколико месеци пре тога умро је њен супруг Димитрије Тасић (1938–2021), угледни књижевни критичар, уредник и издавач, који јој је пружао несебичну подршку у раду. Љиљана Ђурђић се убраја међу наше најзначајније песникиње, прозаисткиње, есејисткиње, антологичарке, колумнисткиње, уреднице и преводитељке (чувен је њен избор и превод песама Силвије Плат). Радни век је провела у Народној библиотеци Србије, као начелница Издавачке делатности. Њен рад и књижевни светоназор произашао је из београдске урбане модернистичке културе седамдесетих и осамдесетих година 20. столећа. Пре неколико година покушала сам да из разговора с њом видим који су људи чинили миље у којем се обликовала, али нисам сасвим успела. Споменула је да јој је значајан био сусрет с Данилом Кишом, истицала је свој контакт с угледном професорком и интелектуалком Мирјаном Миочиновић, ако ме сећање не вара, споменула је и то да је у Народној библиотеци дошла на место на којем је пре ње био угледни песник Борислав Радовић. У тренутку кад ме је позвала да се придружим будућој редакцији *ProFemine* била је блиска с песникињама Маријом Кнежевић и Радмилом Лазић.

Љиљана Ђурђић је била међу најобразованијим протагонистима београдске књижевне сцене. Њена поезија је обухватала три међусобно повезана али и различита приступа песничкој *производњи*. Писала је поезију у којој се конструисани лирски субјект креће урбаним простором, у њему делује и према њему се критички односи, у смислу специфичног рафинираног поетског реализма (*Шведска ђимнастџика*, 1977). Писала је поезију која је магијом језика сугерисала онирички угођај Медитерана, на трагу малармеовског симболизма (*Ојлед далмаџинској биља и друји ђрегели*, 1980). У натуралистички интонираној антиратној поезији критичким гласом је описивала психолошке механизме крда које без размишљања следи вођу активно учествујући у сопственој пропасти (*Преобиље/Нула*, 1991).

Након 1991. Љиљана Ђурђић је престала да пише поезију и посветила се прози. Мада јој је амбиција била да напише роман, никада није имала времена за такав подухват. Писала је приче. Сама је говорила да се као књижевница образовала на англо-америчком модернизму, а појам *сџила* био је за њу средишња категорија списатељског заната који *џаленџованој* (*џаленџ* је за њу био кључни појам) писца и списатељицу може довести до реализације уметнички значајног књижевног дела.

У њеним причама суочавамо се с модернистичким, реалистичким и натуралистичким поступцима. Као образована ауторка, знала је да своје списатељске приступе мора осавременити и бити у складу с императивима времена. Зато је у прозу уносила

РЕД
ВОЖЊЕ

мешајрозне процедуре којима је пропитивала и релативизовала модернистичке, реалистичке и натуралистичке списатељске стратегије. Ова примедба односи се на књиге које сам пажљиво читала и о којима сам писала: *Сџагијум оїлегала* (2004), *Сви на крају кажу мама* (2009) и *Силва Јуїословенка* (2016). Један број њених прича могао би се подвести под појам женске (псеудо)аутобиографске прозе. Тим појмом се у једном тренутку означавала проза ауторки каква је Дубравка Угрешић, коју је Љиљана Ђурђић изузетно ценила. Женски ликови Љиљане Ђурђић се суочавају са животним ситуацијама у којима се можда и сама нашла. Као и сваки добар писац и списатељица, у реторици руских формалиста, она је чињенице из живота претварала у књижевне чињенице. У неколико прича фикционализовала је познате писце (на пример Иву Андрића) и претворила их у ликове сопствених прича.

Као контроверзна колумнисткиња, у више наврата је изазвала жучне полемике, али се њима овде нећу бавити. Помињем њене колумне у *Данасу*, јер је истицала да је у више наврата, кад је говорила о стварним људима из књижевног живота, третирали их је као књижевне ликове и на тај начин је књижевни поступак уносила у жанр новинске колумне. Тиме је брисала разлику између књижевних и новинарских жанрова.

Љиљана Ђурђић је била једна од четири оснивачице и уреднице *ProFemine*, часописа за женску књижевност и културу. Заједно с њом, часопис су основале Светлана Слапшак, Радмила Лазић и Дубравка Ђурић. *ProFemina* је почела да излази 1994/1995. у времену кад је у српској књижевности доминантна продукција и по поступцима и по темама била окренута прошлости, а то значи да је била темељно антимодернистичка. Као уредница, Љиљана Ђурђић се бескомпромисно залагала за модернистичке и постмодернистичке књижевне моделе (уз значајну напомену: постмодернистичке моделе окренуте савремености, а не прошлости). Реч *производња* ставила сам горе у курзив јер је Ђурђић, као заклета модернисткиња која заступа хуманистички поглед на свет, имала крајње негативан став према њој. Па ипак је, као образована особа, уз дозу нелагоде, пристала да управо ту реч ставимо у наслове неких рубрика *ProFemine*.

Значајно је споменути и њену антологију *Женски конџиненџи: Анџологија савремене српске женске ѓриче*, 2004. На позив Радмиле Лазић, тада бивше уреднице *ProFemine*, која је у издавачкој кући „Просвета“ покренула малу али важну едицију посвећену женском стваралаштву, Љиљана Ђурђић је ишчитавала женску прозну продукцију из које је издвојила четрнаест најрелевантнијих ауторки. Истакла бих њен уводни текст који функционише и као својеврсни књижевни манифест антологичарке-прозаисткиње. У том смислу она на почетку истиче: „Ово је моја књига: антологије су, као и аутобиографије, личне, уколико нису наручене, задате од стране владајуће универзитетске клике и осталих културних владалаца оличених у тзв. 'високој критици'...“² У њему она изриче критику локалне културе и бави се изабраним ауторкама указујући на то како су оне позициониране, а то значи неправедно маргинализоване у српској књижевној култури. Истицала је да је књижевност *универзална*, а не национална и локална иако се пише у једном националном језику и националном књижевном оквиру.

---

² Уводник је доступан на линку <https://aleksandrakic.wordpress.com/2014/09/14/14-9-2014/> (приступљено 9. 1. 2022.)

Целокупан рад Љиљане Ђурђић тек треба пажљиво критички истражити. Њена објављена и необјављена заоставштина чека нове, али и већ етаблиране истраживаче и истраживачице који ће из нових теоријских оквира показати колико је он темељан за савремену књижевну продукцију. Њене критичке опаске и увиди које је често брутално и непосредно исказивала, као и подршка коју је пружала онима који су јој били блиски већ сад бескрајно недостају.